

Met berouw onderwerpen

Over Jakobus 4

• door Kris Tavernier

HET SLOTBETOOG VAN HET DERDE HOOFDSTUK VAN DE BRIEF VAN JAKOBUS VORMT METEEN OOK DE INLEIDING OP HET VIERDE HOOFDSTUK. DE KENMERKEN VAN HET HART DIE JAKOBUS DAAR AANHAALT, NAMELIJK JALOERSHEID EN TWISTZUCHT (JAK. 3:14, 16) ZIJN NIET ZOMAAR UIT DE LUCHT KOMEN VALLEN, MAAR ZORGVULDIG GEKOZEN. ER VALT IMMERS NOG WEL MEER BOOSHEID OP TE NOEMEN DIE ER IN HET HART KAN ZIJN.

OOK HET NOEMEN VAN 'ZACHTMOEDIGHEID' (JAK. 3:13) IS WELBEWUST GEKOZEN. IN CONFLICTSITUATIES – DAT IS DE ACHTERGROND VAN HOOFDSTUK 3 EN 4 – IS ZACHTMOEDIGHEID EEN GOUDEN EIGENSCHAP. ZO LEZEN WE VAN MOZES TE MIDDEN VAN EEN CONFLICTSITUATIE WAARIN HIJ WERD AANGEVALLEN, DAT HIJ EEN ZEER ZACHTMOEDIG MAN WAS (NUM. 12:3). IK WENS DAT HET EEN BASISEIGENSCHAP IS VAN IEDERE GELOVIGE! DE BESCHRIJVING DIE JAKOBUS GEEFT VAN DE WIJSHEID DIE VAN BOVEN IS (JAK. 3:17) DIENEN WE TE PLAATSEN TEGEN EEN ACHTERGROND VAN WOORDENSTRIJD. EN DAAROVER VALT NOG HEEL WAT MEER TE ZEGGEN DAN WAT JAKOBUS DOET. VAN DE VREDE WAARMEE JAKOBUS IN HOOFDSTUK 3 EINDIGT (VS. 18) IS IN HOOFDSTUK 4 NIETS TE MERKEN.

‘Heeft Hij het voor het zeggen in uw hart? Misschien woont Hij daar, maar heeft Hij er ook de leiding?’
(Vance Havner)

Oorlog met woorden

Meningsverschillen die uitlopen op felle discussies zorgen voor wanorde en kwade praktijken (Jak. 3:16). Dat is duidelijk aan de orde in het vierde hoofdstuk van deze brief. Er is sprake van oorlogen en van twisten, van moorden, van vechten, van oorlog voeren, van jaloersheid en van kwaadspreken van elkaar (Jak. 4:1-2, 11). Er is een voortdurende staat van oorlog onder de gelovigen waarbij er regelmatig veldslagen worden uitgevochten. Dit alles wordt gedaan met woorden! Jakobus gebruikt in de eerste twee verzen heel wat militaire uitdrukkingen om de woordenstrijd die zich afspeelt te benoemen. Het doet sterk denken aan de manier waarop Paulus de situatie in Korinthe weergeeft: ‘dat er twist, jaloersheid, toorn, partijzucht, kwaadsprekerijen, verwaandheden, verwarringen zijn’ (2Kor. 12:20). Of zoals hij schrijft aan de Galaten: ‘Als u echter elkaar bijt en opeet, kijkt dan uit dat u niet door elkaar verslonden wordt’ (Gal. 5:15).

Hartstochten (vs 1-10)

Jakobus vindt er geen doekjes om. De oorzaak van de woordenstrijd ligt nergens anders dan in het hart van de mensen die hem voeren (Jak. 4:1). Het zijn onze eigen begeertes, vaak jaloersheid en hoogmoed, die ons verder stuwen in het kwaad dat we doen. We hebben niet door dat we op een wereldse, ongeestelijke, ja zelfs demonische manier bezig zijn (Jak. 3:15). Zijn jaloersheid en hoogmoed niet de oorzaak van satans val? Is zelfverheerlijking niet de beweegreden van demonische machten? Straks zal Jakobus het nog hebben over hoogmoed, maar eerst gaat het over de verborgen hartstochten. Het ‘vanwaar’ of ‘waaruit’ (Gr. ‘pothen’), dat er in het Grieks twee keer staat in vers 1 vraagt naar de bron, de oorzaak. Er is iets ernstig fout met het hart! Het wordt geregeerd door de eigen hartstochten (Gr. ‘hedone’, d.i. genot). Het is de aard van het vlees, de oude natuur (vgl. Tit. 3:3) die wereldsgezind werkzaam is. Het hart is zo arglistig dat zelfs het gebed ten dienste kan komen te staan van de eigen begeerten (vs. 3). Zo’n bidden is niet alleen maar verkeerd (in de zin van fout), maar ronduit slecht, kwaad – zoals het Gr. ‘kakos’ aangeeft – want de motivatie is totaal verkeerd.

Jakobus zal zijn lezers aanspreken als ‘overspeligen’ (vs. 4), ‘zondaars’ en ‘wankelmoedigen’ (vs. 8). Het zou maar al te gemakkelijk zijn om hier nu aan ongelovigen te denken, of aan zogenaamde naambelijders. Waarom zouden we deze verzen niet lezen in het vervolg van ‘mijn broeders’ (Jak. 3:1, 10) en ‘onder u’ (vs. 13)? Jakobus spreekt immers opnieuw over ‘onder u’ (Jak. 4:1) en over ‘broeders’ (vs. 11). Het is wel gemakkelijker wanneer we hier enkel zouden denken aan hoe het er toen onder ‘de twaalf stammen’ aan toe ging en natuurlijk is er een historische context, maar de Bijbel spreekt ook vandaag en tot ons.

Overspel

De gedachte van overspel aanstippend stoot Jakobus door naar de kern van de zaak (vs. 4). De gelovigen hebben vriendschap gesloten met de wereld. Ze leven met één been in het koninkrijk van God, maar evenzeer met één been in de wereld. Of eigenlijk: de begeerten en het gedrag van >>

de wereld (wereldsgezindheid) worden binnengebracht in het koninkrijk van God, onder de gelovigen. Dat kan niet, want vriendschap met de wereld betekent metterdaad vijandschap tegen God. De twee koninkrijken staan lijnrecht tegenover elkaar. Of met de woorden van Harold Lindsell: 'Het is juist als de gemeente zich in de wereld bevindt; het is fout als de wereld zich in de gemeente bevindt. Een boot in het water is oké; daar zijn boten voor. Water in de boot echter maakt dat deze zinkt'. Is dat wel echt zo scherp zou iemand kunnen vragen. Jakobus geeft een tweevoudig antwoord. Hij doet dat in zijn typische vraagvorm om het geweten des te meer te treffen. 'Of meent u dat de Schrift tevergeefs spreekt?' (vs. 5a). Lees maar eens goed in je Bijbel (Jakobus doelt op het Oude Testament), dan zul je zien dat het altijd al zo geweest is. 'Begeert de Geest die in ons woont, met afgunst?' (vs. 5b). Daarmee zegt Jakobus dat de jaloersheid, die kennelijk uitdrukkelijk aanwezig was, met de Geest niets van doen heeft. De jaloersheid – en daarmee al dat strijden – komt voort uit een andere bron, uit de eigen begeerten die maar niet bevredigd raken. Zo iemand wordt niet geleid door de Geest. De genade van God komt echter tegemoet aan alles wat de gelovige nodig heeft (vs. 6). Die genade geeft God aan de nederige. De hoogmoedige echter wordt door God weerstaan. Het werkwoord dat Jakobus hier gebruikt is een militaire term die zoveel betekent als 'strijden tegen'.

De weg van herstel

In de verzen 7-10 volgen er dan allerlei instructies of opdrachten, blijkens de steeds opnieuw gebruikte Griekse werkwoordsvorm. Alles is er op gericht om ons in de goede houding te brengen tegenover God en daarmee ook tegenover elkaar. Want de toestand zoals die tot dusver aanwezig is, is er een van zondaars en van wankelmoedigen. Het woord 'wankelmoedigen' of 'gij die innerlijk verdeeld zijt' (Gr. di-psychoi) is letterlijk 'personen met een dubbele ziel'. Het geeft het kernprobleem weer, het hunkeren naar dat wat in de wereld is (vgl. 1Joh. 2:15-16).

Er dient een stellig onderwerpen te zijn aan God en evenzeer een weerstaan van de duivel. Nadert tot God, zo roept Jakobus zijn lezers op om zich van hun weg te bekeren (vgl. Zach. 1:3, Mal. 3:7). Met twee werkwoorden, reinigen en zuiveren, verwijst Jakobus naar de rituele eredienst uit het Oude Testament. Daarmee onderstreept hij de ernst van de situatie. Na verontreiniging diende er reiniging plaats te vinden. Jakobus wijst zijn lezers zowel op de uiterlijke praktijk (handen) als op de innerlijke gesteldheid (harten). Een besef van de zondige toestand gaat gepaard met een diep gevoel van verdriet. Wanneer er een besef is van eigen falen, volgt daarop een oprechte zelfvernederen en verootmoediging. Al deze instructies van Jakobus zinspelen op diverse aspecten zoals die ook gevonden worden in het Oude Testament wanneer het volk ernstig in de fout was gegaan en tot inkeer was gekomen.

En wanneer er inkeer is, dan is er ook herstel! Daarbij horen dan ook drie beloften. De duivel zal van u vluchten (vs. 7), God zal tot u naderen (vs. 8) en Hij zal u bovendien verhogen (vs. 10).

Kwaadsprekerij (vs. 11-12)

Samen met de openlijke strijd is er ook nog een strijd gaande die veel sluwer gestreden wordt. Deze strijd wordt niet gestreden in het open veld, maar in de donkere steegjes. Het is een strijd die gevoerd wordt door geroddel, door achter iemands rug om kwaad van hem te spreken. Zo wordt iemands persoon aangevallen. Wat een schade kan dat iemand berokkenen. En hoe gemakkelijk wordt de kwaadsprekerij vaak niet aangenomen. Het kwaad spreken over iemand heeft een diepere achtergrond, nl. het veroordelen van iemand.

God wil niet dat gelovigen zo met elkaar omgaan. We moeten hier niet aan één specifieke wet denken maar aan Gods gedachten zoals die in zijn Woord zijn vastgelegd. Wellicht zinspeelt Jakobus hier aan de gedachtegang van de Koninklijke wet, zoals hij die eerder al aanhaalde in Jak. 2:8.

Wie zijn broeder (of zuster) oordeelt is het kennelijk niet eens met Gods gedachten en maakt zichzelf tot rechter, en die plaats komt enkel God toe!

Hoogmoed (vs. 13-17)

Het oordelen van de medegelovige bewijst de eerder vermelde hoogmoed (vs. 6), die tevens mee aan de basis ligt van de woordenoorlog. Wie oordeelt vindt zichzelf beter. De hoogmoed wordt nu door Jakobus geïllustreerd met de praktijk van de handelaar. Dat was natuurlijk ook een reële situatie, maar Jakobus haalt die precies nu aan om de ernst van hoogmoed aan te tonen. Deze zakenman is vol van zichzelf en enkel bezig met zijn eigen gedachten. Hij rekent daarin niet met God en is enkel bedacht op zijn eigen voordeel. Zo'n denken en roemen is verkeerd, d.i. uit den boze (vs. 16).

In vs. 12 stelt Jakobus de vraag 'wie zijt gij ..' Nu zegt Jakobus dat de mens niet meer is dan een damp die spoedig weer verdwijnt (vs. 14, vgl. Jak. 1:10). Zou de mens er dan niet beter aan doen om ernstig met God te rekenen (vs. 15)?

Een nederige kijk op onszelf en bewust rekening houden met God en zijn gedachten heeft een cruciale invloed op onze omgang met medegelovigen. Dan zijn we lang niet meer zo vol van onszelf. Als we met de houding van de zakenman omgaan met elkaar, dan is woordenstrijd onvermijdelijk. Maar ...

... het kan ook anders

De situatie hoeft niet zo te zijn zoals die geschetst wordt in dit hoofdstuk, en gelukkig is dit ook meestal het geval niet. Laten we ons nederig onderwerpen aan de gedachten van God m.b.t. het omgaan met elkaar als gelovigen en berouw hebben over de keren dat het niet zo was. 'Als iemand dan weet goed te doen en het niet doet, is het hem tot zonde' (vs. 17).

Gelukkig eindigt de brief van Jakobus hier niet. Er volgt nog een vijfde hoofdstuk dat als een contrast met hoofdstuk vier beschouwd mag worden. Zo slecht als de situatie is onder de gelovigen in hoofdstuk vier, zo goed mag uiteindelijk de situatie onder de gelovigen zijn in hoofdstuk vijf.

